

**Suomalaisen maatiaiskan
säilytysohjelman säännöt
poikastuottajille ja säilyttäjäille**

Julkaisija:

Kansallinen eläingenivaraothjelma
MTT, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Biotekniikka- ja elintarviketutkimus
31600 Jokioinen

Ulkoasu: T:mi Digijiipee, www.digijiipee.net
Kuvat: Mervi Honkatukia
Paino: Painotalo Casper Oy

Säilytysohjelman yhteystiedot:

Kansallinen eläingenivaraothjelma
MTT Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus
Biotekniikka- ja elintarviketutkimus
31600 Jokioinen

sähköposti: eläingenivarat@mtt.fi
puhelin 029 5317838 (Tuovinen)
029 5317226 (Honkatukia)
029 5317309 (Kantanen)

Suomalaisen maatiaiskanalan säilytysohjelman neuvotteluryhmän kokoonpano nähtävissä Internet -sivuilla

Maatiaiskanalan säilytysohjelma

Internetissä:
www.mtt.fi > *Eläingenivaraothjelma*

sosiaalisessa mediassa:
[www.facebook.com/suomalaisen maatiaiskanalan säilytysohjelma](https://www.facebook.com/suomalaisen-maatiaiskanalan-sailytysohjelma)

1. SÄILYTYSOHJELMAN TAVOITTEET

MTT, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen koordinoiman suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman tavoitteena on turvata alkuperäisen ja uhanalaisen maatiaiskan säilyminen myös tulevaisuudessa, taata maatiaiskan rotupuhtaus ja ylläpitää rodun perinnöllistä monimuotoisuutta. Säilytysohjelmassa poikastuottajat ja säilyttäjät ylläpitävät yli 10 erillistä maatiaiskanakantaa (sukulinjaa). Poikastuottajat, säilyttäjät ja siipikarja-alan organisaatiot muodostavat säilytysohjelman tavoitteiden saavuttamiseksi toimijoiden verkoston, jonka koordinaatiovastuu on MTT:llä osana maa- ja metsätalousministeriön kansallista eläingenivaraohjelmaa.

2. MAATIAISKANAN HOIDON HYVÄT TOIMINTATAVAT

MTT:n koordinoiman suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman perusta on, että maatiaiskan poikastuottajat ja säilyttäjät toteuttavat siipikarjanhoidon hyviä toimintatapoja. Siipikarjanhoidon hyvät toimintatavat edellyttävät kanan lajinmukaisen käyttäytymistarpeiden huomioimista kasvatusolosuhteissa ja viranomaisten siipikarjan kasvatusta säätelevien suositusten ja velvoitteiden noudattamista. MTT:n suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelmaan liittyvät viranomaisten asettamat kanankasvatusta ohjaavat suositukset ja velvoitteet ovat:

1. Kanankasvattajan tulee liittyä Elintarviketurvallisuusvirasto Evira:n ylläpitämään kanalarekisteriin ja rekisteröityä siipikarjanpitäjäksi. Rekisteröityminen on lakisääteinen velvoite yhdenkin kanan omistajalle.
2. Maatiaiskan säilytysohjelmassa suositellaan, että poikastuottajat ja säilyttäjät osallistuvat kansalliseen salmonellanvalvontaohjelmaan. Mikäli maatiaiskan kasvattaja myy tai luovuttaa elintarvikkeiksi kananmunia tai kananlihaa, viranomainen edellyttää salmonellatestausta kaksi kertaa vuodessa sekä joka toinen vuosi eläinlääkärin tekemän salmonellatestauksen.
3. Evira antaa vuosittain ohjeet koskien varotoimenpiteitä lintuinfluenssan leviämisen ehkäisemiseksi luonnonvaraisten lintujen ja siipikarjan välillä. Maa- ja metsätalousministeriön asetus siipikarjan

sisälläpidosta koskee sekä kaupallista toimintaa mukaan lukien luonnonmukaisen tuotannon että harrastesiipikarjan pitoa. Asetuksen mukaan siipikarja ja tarhatut vesilinnut tulee suojata kontaktilta luonnonvaraisten vesilintujen kanssa, koska ne muodostavat suurimman uhan lintuinfluenssan leviämiselle. Pääsääntöisesti linnut on pidettävä sisällä asetuksen määräämän voimassaoloajan koko Suomen alueella. Maa- ja metsätalousministeriön asetuksen nro 81/2011 mukaisesti siipikarjan pitäminen ulkona on kielletty maaliskuun alusta (1.3.) toukokuun loppuun (31.5.). Jos pitää siipikarjaa ulkona maaliskuun alun ja toukokuun lopun välisenä aikana, on tehtävä kunnaneläinlääkärille ennakolta ilmoitus siipikarjan ulkonapidosta.

4. MTT:n suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelmaan kuuluvia eläimiä kasvatetaan lattiakanalassa; niitä ei saa kasvattaa verkkopohjaisessa häkeissä tai verkkopohjalla. Pitopaikan tulee olla tilava, suojaava ja puhdas. Eläimillä tulee olla säännöllinen hoito ja asiallinen kohtelu. Niiden tulee saada liikuntaa ja lepoa sopivassa suhteessa sekä voinnin niin vaatiessa välittömiä hoitotoimenpiteitä. Kanoilla pitää olla mahdollisuus toteuttaa lajityypillisiä toimintojaan; kanoille on varattava riittävästi ruokinta- ja orsitilaa sekä munintapeisiä. Kanoille on taattava munintarauha sekä kylpemismahdollisuus. Kanoilla tulee olla mahdollisuus ulkoiluun. Eläimillä on oltava luonnonvalo ja yhteys luonnon vuodenvuorokierroon, mikä on tärkeää lisääntymistoimintojen kannalta.

5. Kanakannassa ei saa suorittaa suuntaavaa ilmiäsuun valintaa kannan muuttamiseksi. Polveutumiseltaan epäselvä tai risteytynyt eläinainekarsitaan. Sairaat ja epämuodustuneet karsitaan.

6. Säilytysohjelmassa mukanaolevien säilyttäjien ja poikastuottajien tiedot tallennetaan MTT:n ylläpitämään rekisteriin. Rekisteriin kerätään myös vuosiraporttien tiedot. Rekisterissä olevat tiedot ovat henkilötietolain alaisia. Vain poikastuottajien yhteystiedot ja heidän säilyttämäänsä kanakantoja koskevat tiedot ovat julkisia. Poikastuottaja voi kieltää tietojensa julkaisemisen osittain. Rekisterinpitäjällä on kuitenkin oikeus luovuttaa tietoja harkintansa mukaan viranomaisille ja tieteelliseen tutkimukseen käytettäväksi.

Ilmoitus Evira:n rekisteriin:

http://www.evira.fi/portal/fi/evira/lomakkeet_ja_ohjeet/elaimet/_elainten_terveys_ja_hyvinvointi__tuonti_ja_vienti_seka_merkitseminen_ja_rekisterointi/

Lisätietoa siipikarjanhoidon hyvistä toimintatavoista:

<http://www.siipi.net/images/stories/siipikarjaliitto/tuotantotapa042012.pdf>.

Evira:n esite *Kana - eläinsuojelainsäädäntöä koottuna:*

www.evira.fi/files/products/1306911434834_kana_suomi.pdf

3. POIKASTUOTTAJAN SÄÄNNÖT

1. Poikastuottaja pyrkii lisäämään ja tuottamaan myyntiin poikasia omistamastaan kanakannasta vuosittain sopimuskauden ajan.
2. Pääsääntöisesti poikastuottaja säilyttää vain yhtä maatiaiskanakantaa.
3. Mikäli poikastuottajalla on erityinen tarve kasvattaa useampaa kuin yhtä maatiaiskanakantaa, muita kanarotuja tai niihin verrattavia kanakantoja, on kaikki eri maatiaiskanakannat ja muut tilalla (sammassa tuotantoympäristössä) olevat kanakannat kasvatettava siten, että maatiaiskanakantojen risteytyminen keskenään tai muihin kanakantoihin ja –rotuihin on täysin varmasti estetty. Kukin maatiaiskanakanta on pidettävä erillään muista kanaroduista tai niihin verrattavista kanakannoista. Eri maatiaiskanakantojen siitosmunat eivät saa sekoittua keskenään tai muiden kanakantojen/-rotujen siitosmunien kanssa haudonnassa. Eri kannat ja rodut pitää merkitä, sillä niiden tunnistaminen ei voi perustua pelkästään eläinten ilmiäsuun (fenotyyppiin). Erikantaiset aikuiset eläimet samoin kuin erivuotiset samankin kannan yksilöt voidaan merkitä jalkarenkain. Varmin merkintätapa on untuvikkojen siipimerkitseminen, mikäli siipimerkin kiinnittäminen untuvikon siipeen onnistuu.
4. Uudet poikastuottajat voivat liittyä ohjelmaan vain, jos ovat ostaneet tai ostamassa kanaparven (eläimet) ja/tai siitosmunat rekisteröidyltä poikastuottajalta (tai saman kannan useammalta poikastuottajalta). Monimuotoisuuden turvaamiseksi annetaan tapauskohtaisia poikkeuksia (sääntö 5.4., sivu 10). Mikäli maatiaiskan poikastuotantoyksikkö perustetaan siitosmunista, on oltava kokemusta haudonnasta ja poikasten hoidosta.
5. Jatkossa, kun kantaa uudistetaan tai siihen tuodaan uutta, samaan kanakantaan kuuluvaa eläinainesta oman kanaparven kasvatamiseksi ja monimuotoisuuden ylläpitämiseksi, eläimet/siitosmunat hankitaan poikastuottajalta/poikastuottajilta. Monimuotoisuuden turvaamiseksi annetaan tapauskohtaisia poikkeuksia (sääntö 5.4., sivu 10).

6. Poikasten kasvattaminen myyntiä varten ei saa perustua toiselta poikastuottajalta/säilyttäjältä hankittuihin siitosmuniin.
7. Ostettavan eläinaineksen aitoudesta on oltava ehdoton varmuus. Lisäykseen käytettävä kanta on pystyttävä jäljittämään luotettavasti. Tämän varmistamiseksi myyjä osoittaa myyntitilanteessa todistuksen ostettavan/ostetun kanakannan aitoudesta. Koko säilytysketjun on oltava jäljitettävissä.
8. Siitosryhmä tulee muodostaa niin, että kukkojen osuus on 20-25 % kokonaiseläinmäärästä. Tätä alhaisempia kukkomääriä voidaan käyttää vain jos eläinsuojelulliset syyt niin vaativat. Kukkojen lisäys siitosryhmiin suositellaan tehtävän yhtäaikaaisesti kasvatusvaiheessa, elleivät ne ole samaa haudontaerää, jolloin kasvatus tapahtuu yhdessä kanojen kanssa alusta asti. Siitosmunien keruu voi alkaa aikaisintaan 4 viikkoa siitosryhmien muodostamisen jälkeen.
9. Poikastuottaja voi myydä siitosmunia ja poikasia. Poikastuottajan myytävien eläinten on oltava vähintään kuuden viikon ikäisiä. Näin varmistetaan poikasille hyvä alku osaavissa käsissä ja eläinten sukupuoli on varmemmin todettavissa. Myyntierien kasvattaminen ja oman kannan lisääminen voi tapahtua sekä hautomakoneella että emokanan alla. Hautomistaipumusta osoittavien emokanojen on suositeltavaa antaa hautoa ja emokanan on annettava hoitaa jälkeänsä. Kanan alla tulee haudottaa vain sen kanakannan munia, jota emokin on.
10. Poikasten vuotuiselle myyntimäärälle säilytysohjelmaan poikaskasvattajaa kohden asetetaan yläraja. Myyntimäärää mitataan myyntierien perusteella. Myyntierien enimmäismäärä lasketaan kaavalla: $\frac{4 \times a \times b}{a + b}$, jossa a = kukkojen lukumäärä ja b = kanojen lukumäärä. Enimmäismäärä pyöristetään seuraavaan kokonaislukuun kuitenkin siten, että se on maksimissaan 25 (myyntierää) yhdellä poikastuottajalla. Yksi myyntierä on tavallisesti 5-10 kanaa, 1-3 kukkoa tai 20 siitosmunaa. Mikäli myyntierien tarve lukumäärällisesti ylittää asetetun enimmäismäärän, poikastuottaja laatii ohjelman neuvotteluryhmälle erillisen selvityksen ja pyynnön tapauskohtaisen poikkeuksen saamiseksi. Myyntierään ei lasketa yksittäistä siitoskukkoa.

11. Myyntierä koostuu vain yhdestä maatiaiskanakannasta.
12. Säilytysyksikön tapahtumat (haudonnoista, eläinmääristä ym.) tulee kirjata säilytysohjelman vuosiraporttiin eläintenpidon rekisteröintisäädösten ja MTT:n säilytysohjelman sopimusehtojen mukaisesti. Vuosiraporttiin kirjataan lisäksi tiedot myydyistä parvista (mm. ostajien ja myytyjen kukkojen ja kanojen lukumäärät). Edellisen vuoden vuosiraportti annetaan 31. tammikuuta mennessä. Raportoinnin laiminlyönti kahtena peräkkäisenä vuotena voi johtaa erottamiseen säilytysohjelmasta.
13. Säilytysohjeiden toistuva noudattamatta jättäminen ohjauksesta huolimatta, eläinten hyvinvoinnin laiminlyöminen ja jatkuvat eläinsuojelulliset ongelmat johtavat erottamiseen säilytysohjelmasta.
14. Poikastuottajan tulee mahdollisuuksien mukaan osallistua säilytysohjelman tarjoamaan koulutukseen (seminaarit, opetusjaksot yms).

4. SÄILYTTÄJÄN SÄÄNNÖT

1. Uudet säilyttäjät voivat liittyä ohjelmaan vain, jos ovat ostaneet tai ostamassa kanaparven (eläimet) tai siitosmunat rekisteröidyltä poikastuottajalta (tai saman kannan useammalta poikastuottajalta). Mikäli maatiaiskanakan säilytysyksikkö perustetaan siitosmunista, on oltava kokemusta haudonnasta ja poikasten hoidosta.
2. Jatkossa, kun kantaa uudistetaan tai siihen tuodaan uutta, samaan kanakantaan kuuluvaa eläinainesta, eläimet hankitaan poikastuottajilta tai säilyttäjiltä, jotka ovat hankkineet eläimensä poikastuottajilta. Lisäykseen käytettävä kanta on pystyttävä jäljittämään täysin luotettavasti. Koko säilytysketjun on oltava jäljitettävissä.
3. Pääsääntöisesti säilyttäjällä on vain yksi maatiaiskanakanta. Mikäli säilyttäjällä on muita kanoja, on hänen annettava vapaamuotoinen selvitys liittymisen yhteydessä siitä, miten sekoittuminen on estetty.

4. Säilyttäjän tehtävä on ylläpitää ja lisätä omaa kanaparveaan. Mikäli tarvetta, säilyttäjät saavat myydä vuosittain säilytysohjelman verkoston toimijalle/toimijoille enintään yhden hautomakoneella tuotetun normaalikokoisen maatiaiskanaparven eli noin 1-2 kukkoa ja noin 1-10 kanaa **tai** kaksi emokanan hautomaa ja hoitamaa poikaryhmää (yksi ryhmä=1-2 kukkoa ja 1-10 kanaa) tai 20 siitosmunaa. Poikasten on oltava vähintään kuuden viikon ikäisiä. Jos myyntiä on tätä enemmän, säilyttäjälle tarjotaan mahdollisuus siirtyä poikastuottajaksi, jotta myydyt eläimet voidaan hyväksyä säilytysohjelmaan kuuluviksi. Yksittäistä siitoskukkoa ei lasketa myyntierään.

5. Säilytysyksikön tapahtumat (haudonnoista, eläinmääristä ym.) tulee kirjata säilytysohjelman vuosiraporttiin eläintenpidon rekisteröintisäädösten ja MTT:n säilytysohjelman sopimusehtojen mukaisesti. Vuosiraporttiin kirjataan lisäksi tiedot myydyistä parvista (mm. ostajien ja myytyjen kukkojen ja kanojen lukumäärät). Edellisen vuoden vuosiraportti annetaan 31. tammikuuta mennessä. Raportoinnin laiminlyönti kahtena peräkkäisenä vuotena voi johtaa erottamiseen säilytysohjelmasta.

6. Säilytysohjeiden toistuva noudattamatta jättäminen ohjauksesta huolimatta, eläinten hyvinvoinnin laiminlyöminen ja jatkuvat eläinsojelulliset ongelmat johtavat erottamiseen säilytysohjelmasta.

5. SÄILYTYSOHJELMAN SÄÄNTÖJEN VOIMAANTULO JA ERIKOISTAPAUKSET

1. MTT:n koordinoiman suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman neuvotteluryhmä on hyväksynyt nämä säännöt 18.11.2012. Tämän päivämäärän jälkeen kaikki uudet säilytysohjelmaan liittyvät poikastuottajat ja säilyttäjät siirtyvät noudattamaan uusia sääntöjä. Ennen tätä päivämäärää säilytysohjelmaan liittyneet poikastuottajat ja säilyttäjät siirtyvät noudattamaan uusia sääntöjä mahdollisuuksien mukaan vuoden 2012 ja 2013 aikana ja viimeistään 1.1.2014. Mikäli ohjelmaan kuulunut poikastuottaja tai säilyttäjä kokee, että hän ei pysty noudattamaan näitä uudistettuja sääntöjä on hänellä mahdollisuus irtisanoutua ohjelmasta. Mikäli ohjelmaan kuuluva poikastuottaja tai säilyttäjä, joka on saanut maatalouden ympäristötuen erikoistukiin kuuluvaa alkuperäisrotujen kasvatustukea, mutta joka ei pysty noudattamaan näitä uudistettuja sääntöjä, voi hän noudattaa vanhoja sääntöjä tukikauden loppuun.

2. Poikastuottaja ja säilyttäjä sitoutuu noudattamaan näitä sääntöjä neljän vuoden ajan poikastuotanto-/säilytys sopimuksen allekirjoituspäivästä luettuna. Neljän vuoden sopimuskauden umpeuduttua sopimusta jatketaan toistaiseksi automaattisesti, mikäli poikastuottaja tai säilyttäjä ei ilmoita MTT:n rekisterinpitäjälle eroavansa säilytysohjelmasta sopimuskauden päättyttyä.

3. Mikäli aiemmin tuntemattomia maatiaiskanakantoja löydetään, voidaan ne hyväksyä säilytysohjelmassa ylläpidettäviin maatiaiskanakantoihin. Arviointi soveltuvuudesta säilytettäväksi maatiaiskanakannaksi perustuu käytettävissä oleviin tietoihin. Lopullisen hyväksynnän tekee säilytysohjelman neuvotteluryhmä.

4. Poikkeustapauksissa säilytysohjelman neuvotteluryhmä voi sallia, että poikastuottaja hankkii samaan eläinainesta säilytysohjelmaan kuuluvalta säilyttäjältä. Yksi tällainen poikkeustapaus voi olla, että poikastuottajan ylläpitämällä maatiaiskanakannalla on vain yksi tai muutama poikastuottaja.

5. Suomalaisen maatiaiskan säilytysohjelman neuvottelukunta päättää muista näissä säännöissä mainitsemattomista toimenpiteistä, joilla säilytetään suomalaisen maatiaiskan rotupuhtaus ja perinnöllinen monimuotoisuus.

MTT:n suomalaisen maatiaiskan sailytysohjelman liittyminen

Toivotamme kaikki alkuperäisen, uhanalaisen suomalaisen maatiaiskan säilytyksestä kiinnostuneet uudet poikastuottajat ja säilyttäjät mukaan verkostoitumaan. Ohjelmaan tulee liittyä sen kalenterivuoden aikana, jona on ostanut eläimet.

Ennen rekisteröitymistä poikastuottajaksi tai säilyttäjäksi tarvitsemme uudelta maatiaiskan kasvattajalta seuraavat tiedot:

1. Yhteystiedot

- Nimi, osoite, puhelinnumero, sähköpostiosoite
- Tuleva poikastuottaja vai säilyttäjä?

2. Tiedot maatiaiskan kannan hankinnasta

- Keneltä: nimi, osoite ja/tai puhelinnumero ja/tai poikastuottajan rekisteröintinumero säilytysohjelmassa
- Eläinten tai siitosmunien hankintamäärä per paikka.
- Milloin eläimet/siitosmunat hankittu

3. Tiedot maatiaiskanojen kasvuksesta

- Kuvaus sisäruokintakauden pitopaikasta:
ovatko eläimet lattiakanalassa, onko kanalassa ikkuna(t), onko kanalassa orret, munintapesä ja kylpemismahdollisuus
- Onko eläimillä mahdollisuus ulkotarhaan tai laiduntamiseen
- Mikä on nykyinen tai tuleva kanojen ja kukkojen lukumäärä
- Oletteko liittyneet tai liittymässä Elintarviketurvallisuusvirasto Eviran siipikarjankasvattajien rekisteriin?

Tiedot voi lähettää sähköpostitse osoitteella elaingeenivarat@mtt.fi kirjoittamalla sähköpostiviestin aiheeksi "Maatiaiskana". Vaihtoehtoisesti on mahdollista myös täyttää ilmoittautislomake, jonka voi lähettää sähköpostitse tai postitse. Lomake on saatavana www.mtt.fi > *Eläingeenivaraohjelma*. Tarvittaessa olkaa hyvä ja ottakaa yhteyttä puhelimitse.

Säilytysohjelman yhteystiedot (osoite ja puhelinnumerot) löytyvät tämän oppaan sivulta 2.

